

Jelenségnaptár Programajánló

A bolygók járása (május)

Merkúr: A hónap első napjaiban a Nap közelsége miatt nem figyelhető meg, 4-én felső együttállásban van a Nappal. Hamar megjelenik az esti ég alján, 9-én már kereshető a nyugati látóhatár közelében, fél órával nyugszik a Nap után. Láthatósága gyorsan javul, a hónap végén már két órával nyugszik a Napot követően.

Vénusz: Napnyugta után látható a nyugati égen mint ragyogó fehér fényű égitest. 1-jén még három és fél órával nyugszik a Napot követően. Láthatósága a hónap utolsó harmadában rohamosan romlik, 25-én már csak egy órával nyugszik a Nap után, 31-ére már elvész az alkonyati fényben. Fényessége $-4,7^m$ -ről $-4,1^m$ -ra, fázisa $0,25$ -ről $0,005$ -re csökken, átmérője $38,9''$ -ről $57,4''$ -re nő.

Mars: Előretartó mozgást végez a Capricornus, majd 9-től az Aquarius csillagképben. Éjfél után kel, az éjszaka második felében látható a délkeleti-déli égen mint fényes, vörös színű égitest. Fényessége $0,4^m$ -ról $0,0^m$ -ra, látszó átmérője $7,6''$ -ről $9,2''$ -re nő.

Jupiter: Előretartó, majd 14-étől hátráló mozgást végez a Sagittariusban. Éjfél körül kel, az éjszaka második felében megfigyelhető a déli égen mint ragyogó fényű égitest. Fényessége $-2,5^m$, átmérője $43''$.

Szaturusz: Kezdetben előretartó, majd 11-étől hátráló mozgást végez a Bak csillagképben. Éjfél körül kel, az éjszaka második részében figyelhető meg alacsonyan a déli égen. Fényessége $0,5^m$, átmérője $17''$.

Uránusz: A hónap legvégén újra kereshető, hajnalban kel. Napkelte előtt a délkeleti ég alján a látóhatárhoz látszik. Előretartó mozgást végez az Aries csillagképben.

Neptunusz: Hajnalban kel. A szürkületben kereshető a Vízöntő csillagképben, a délkeleti látóhatár közelében. Előretartó mozgása lassulni kezd.

Kaposvári Zoltán

Égtekék

Leszáll az éj, lassanként elcsendesedik az este, főként borul az égbolt kupolája, kivirágognak a csillagok. Ragyognak a jól ismert csillagképek, a horizont szinte zavartalan, a ritkán látogatott déli csillagképeket is próbáljuk felismerni több-kevesebb sikerrel. Hydra, Crater, Centaurus – igen, még tőlünk is látszik egy kis szelet ebből az utóbbi, híres-neves konstellációból.

Csillagkép-ismertés a Polaris Csillagvizsgálóban, Scanglobe gyártmányú világító éggömb segítségével (Mizser Attila felvétele)

Miként tájékozódunk az égen manapság? Az okostelefon zsebükörnyí ablakán mily könnyű eligazodni az égi állatkertben! Fel van tüntetve minden tudnivaló a csillagképekről, a szabad szemmel láthatatlan mélyég-objektumokról. Ám ha lemerül a hasznos kis eszköz, egycsapásra odavész az okosság. Márpedig az okostelefon legfontosabb funkciójára (mindjárt lemerülök!)

egyelőre nincs megnyugtató és okos megoldás. A Polarisban kapható 200 forintos térkép, amely a Magyarországról látható csillagképeket tünteti fel, nem fog lemerülni, csak észlelőlámpa kell hozzá és nem kevés türelem. Csillagról csillagra haladva egyeztetve az eget a térképpel, lassanként kirajzolódnak a pálcikaember-csillagzatok, amelyeket bizonyára jobban is megjegyezzünk, hiszen megküzdöttünk értük az égi elemekkel. Ehhez persze sok-sok órát kell tölteni az ég alatt.

Magyar nyelvű éggömb az 1860-as évekből, a prágai Felkl cég gyártmánya. Az Ikrék Kettősként szerepel, olyan, azóta megszűnt csillagképek is láthatók a gömbön, mint a Herschel távcsöve, a Léggömb, vagy a Rénszarvas (CSFK Csillagászati Intézete, fotó: Pete Gábor)

Ugyan kinek jutna eszébe manapság éggömböt kivinni az égi félgömb alá? Nem lenne túl kényelmes a mostanában használatos 30 cm-es csillaglabdák segítségével keresgélni a csillagképeket, holott szinte torzításmentesen mutatnak minden konstellációt. Ráadásul nem húzódnak szét rajtuk hurkaszerűen a déli csillagképek, mint például a mi 200 forintos térképünkön. A hagyományos éggömböknek azonban van egy furcsaságuk, ami megnehezíti használatukat: a csillagképeket tükrözve, bal és jobb oldalukat felcserélve mutatják, mintha „kivülről” szemlélnénk a csillagok szféráját. Így volt ez már a nevezetes Farnese-éggömbön is, és ezt a szokást sokáig meg is tartották, olyannyira, hogy az újkori csillagatlászok némelyike is illetéknéppen, tükrözve mutatja a firmamentumot.

A modern éggömbgyártók persze már eltérnek ettől a gyakorlattól, de a Scanglobe gyártmányú gömbök még őrzik a hagyományt. A kilencvenes években még gyönyörű volt hozzájutni a dán cég szép kivitelű csillagömbjeihez, aztán egy időre eltűntek, majd ismét felbukkant a jól ismert „dízájn”, ezúttal már amerikai gyártótól és méregdrágán. Nemrég szembesültem ezzel, hiszen pótolni kellett a régi gömböt, amely, megessett, hogy labdaként pattogott a kövön heveskedő gyermekek kezek közreműködésének folyamánként.

A gyereknek nagyon tud örülni egy ilyen világító éggömbnek! (Akárcsak a felnőtté.) Rajta van a csillagok ég modern ábrázolása is, szögletes csillagképhatárokkal, a szabásminta módjára összekötögetett csillagképekkel, de ha felkapcsoljuk benne a lámpát, akkor elénk ugrik a hagyományos égi mesevilág, barokkos burjánzással kibomlik a mesekönyv. Nézd csak, ott egy óriás, hogy hadonászik a bunkójával! Ott meg két kutya, kinek a skalpjá lehet az a szép szőke hajboglya ott mellettük? Jaj, de furcsán néz ki az a kutya! Vagy farkas? Ott egy zsiráf! Nagyon könnyű elvarázsolni a gyerekeket egy ilyen csillagkép-magyarázattal. A gyerekek szeretik az állatokat, szeretik az állatos csillagképeket is. Persze ezen a téren még mindig vannak hiányszágok, például a fő kedvencek, a dinoszauruszok közül egyet se helyeztek az égre a görög istenek. Ezen a téren a Nemzetközi Csillagászati Unió intézkedhetne, de tartok tőle, hogy nem fognak bevezetni gyermekbarát csillagképeket.

Azt is meg lehet mutogatni, ki milyen csillagjegyben született, van miről mesélni bőven, elvégre akár mind a 88 csillagképet is végigvehetjük, ha van rá érdeklődés, van rá türelem. Ha a türelem megvan, akkor lassanként magunk is rájövünk, hogy a csillagképek mégis csak hasonlítanak valamelyest arra, amiről/akiről a nevüket kapták. Persze vannak reménytelen esetek, amelyeknél tengernyi fantáziára van szükség arra, hogy felismerjük, mire is gondolt a régvolt „művész”, vagyis inkább művészek.

A legnagyobb magyarországi éggömb átmérője 132 cm volt, Hankó Márton pécsi tanár számára készítette Novotarsky István és Házi József, a város és egy püspök támogatásával 1937-ben (Tolnai Világlapja, 1939. 14. szám)

Az észlelő számára egy ilyen szép kis éggömb nem sok segítséget nyújt. Ahhoz, hogy megfelelő felbontású legyen, és a mélyég-objektumokat, kettősöket, változócsillagokat is fel lehessen tüntetni, ráadásul jó határfényesség mellett, ki tudja, hány méter átmérőjű éggömbre lenne szükség. Mulatságos látvány lenne, amint az észlelő egy – mondjuk – 5 méteres éggömbön keresgéli célpontjait, majd gyorsan leszalad a létráról, átsiet az óriás Dobsonjához, ahol felszalad a létrán, hogy elérje az okulárt.

A magyar amatőrcsillagászok persze nem ismerik a lehetetlent, ugyanakkor hajlamosak extrém megoldásokat is kitalálni. Meteorészlelésünk aranykorában, a nyolcvanas években egyik amatőrtársunk például azt ötlötte ki, hogy az észleléshez használatos csillagterképet légömbre kellene nyomtatni. Észlelés előtt az amatőr szabványos méretűre fújja fel az észlelőlufit, majd berajzolja a látott meteorokat. Észlelés után a légömböt leereszi, majd borítékba helyezi

és feladja a rovatvezetőnek úgy, hogy 6-áig megérkezzen. A rovatvezető ismét felfújja a luftballon-csillagömböt, majd kiméri a meteorok pozícióit. Rém egyszerűen hangzik, igaz? Nem csoda, hogy még a prototípus se készült el.

Mzs

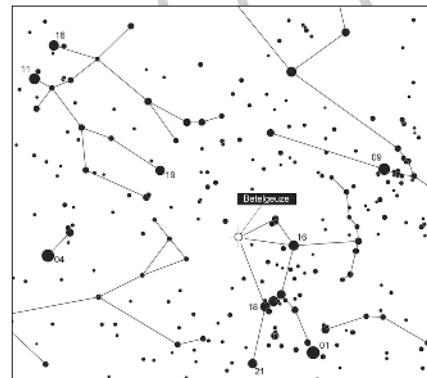
Vénusz–Merkúr együttállás

A két belső bolygó (Merkúr és Vénusz) viszonylag szoros, 1,2°-os közelítést észlelhetjük május 22-én 19:05 UT körül. A páros két tagja a horizontra merőlegesen helyezkedik majd el, ekkor az alacsonyabban lévő –0,6 magnitúdós Merkúr 7,9°, a –4,2 magnitúdós Vénusz pedig 9,3° magasan lesz. A Nap ekkor még csak alig 6,5°-kal lesz a horizont alatt, ezért célszerű binokulárt használni a kereséshez.

Szabadszemes üstökös a májusi égen?

A C/2019 Y4 (ATLAS)-üstökös május folyamán – kedvező esetben – elérheti a szabad szemmel való láthatóságot. Az üstökössel és láthatóságával kapcsolatban lapunk 40–43. oldalán olvasható cikk.

Észleljük a Betelgeuzét!

Az év elején komoly figyelmet kapott a csillag elhalványodása. Az újabb észlelések szerint kezd visszafényesedni, kérjük, észlelőink kísérjék figyelemmel a Betelgeuzét a láthatóság végéig!

Egi kalendárium, www.mcse.hu

BEMUTATÓ ÉS KÖZÖSSÉGI CSILLAGVIZSGÁLÓK

Agóra Tudományos Élményközpont

4032 Debrecen, Egyetem tér 1.
www.agoradebrecen.hu/

Bajai Bemutató Csillagvizsgáló

6500 Baja, Tóth Kálmán u. 19.
www.bajaobs.hu/bbcs

Balaton Csillagvizsgáló

8184 Balatonfüzfő, Sport Centrum
www.balatoncsillagvizsgalo.hu

B&B Csillagvizsgáló Kft.

6400 Kiskunhalas, Kossuth u. 43.
www.csillagvizsgalo.eu

Bay Zoltán Oktatóközpont

5700 Gyula, Városerdő
mzajlos@gmail.com

Bődök Zsigmond Bemutató Csillagvizsgáló

7751 Bóly, Békáspusztá
draconid@freemail.hu

Bődök Zsigmond Csillagda

930 52 Blahová 54, Szlovákia
www.uma.sk

Canis Maior Csillagvizsgáló

8800 Nagykároly, Zrínyi u. 18.
www.nae.hu

Fényi Gyula Csillagvizsgáló

3523 Miskolc, Fényi Gyula tér 10.
users.atw.hu/fenyigyula/

Gaia Csillagda

3556 Kisgyőr, Szőlőkajla u. 8.
ronaorzo.csillagpark.hu/

Gedőcz-tetői Csillagvizsgáló

3100 Salgótarján, Gedőczy u. 36.
www.csillagvizsgalo.starjan.hu/

Gordon Hopkins Csillagvizsgáló

Kossuth Zsuzsa Szakképző Iskola
2370 Dabas, József A. u. 107.

Győri Egyetemi Bemutató Csillagvizsgáló

Győr, Egyetem tér 1. K3. gyor.mcse.hu

Hármashegyi Csillagda

Debrecen-Nagycséres, Természet Háza
zsuzsivasut.hu/termeszethaza

Haynald Observatórium

Szent István Gimnázium
6300 Kalocsa, Hunyadi J. u. 23–25.

Hegyháti Csillagvizsgáló

9915 Hegyhátsál, Fő u. 19.
www.observatory.hu/

Hortobágyi Csillagda

Fecskeház Erdi Iskola
4071 Hortobágy-Máta, goo.gl/xDTEq4

Jászberényi Csillagvizsgáló

5100 Jászberény, Bercsényi út 1.
jaskonytar.hu/csillagda/

Kecskeméti Főiskola Csillagvizsgálója

6000 Kecskemét, Kaszap u. 6–14.
kefoportal.kefo.hu/csillagvizsgalo-2

Kiss György Csillagda

5931 Nagyszénás, Ságvári utca 26.
www.kgyccsillagda.atw.hu/

Kőszeg Város Oktató- és Bemutató Csillagvizsgálója

Béni Balogh Ádám Általános Iskola
9730 Kőszeg, Deák F. u. 6.

www.gae.hu

Kövesligethy Radó Oktató és Bemutató Csillagvizsgáló

9700 Szombathely, Károlyi Gáspár tér 4.
www.gae.hu

Kulin György Bemutató Csillagvizsgáló

Könyves Kálmán Gimnázium
1043 Budapest, Tanoda tér 1.

kulincsillagda.hu/

MCSE Csillagutanya

8093 Lovasberény, János-hegyi út
www.mcse.hu

Pannon Csillagda

8427 Bakonybél, Szt. Gellért tér 9.
www.csillagda.net

Polaris Csillagvizsgáló

1037 Budapest, Laborc u. 2/c.
polaris.mcse.hu

Posztoczky Károly Bemutató Csillagvizsgáló

és Múzeum

2890 Tata, Eötvös u. 19.
www.titkom.hu/tatacsillagda.html

Specula (Varázstorony)

Eszterházy Károly Főiskola
3300 Eger, Eszterházy tér 2.
varazstorony.ektf.hu/

Svábhegyi Csillagvizsgáló

CSFK CSI, 1121 Budapest, Konkoly-Thege M. út 15–17.
www.konkoly.hu

Dr. Szabó Gyula Bemutató Csillagvizsgáló

3534 Miskolc, Dorottya u. 1.
csillagda.web44.net/

Szegedi Csillagvizsgáló

6726 Szeged, Kertész utca
astro.u-szeged.hu/

Tápiómenti Bemutató Csillagvizsgáló

2241 Süllyáp, Régi Úri út
www.sacse.hu

Terkán Lajos Bemutató Csillagvizsgáló

8000 Székesfehérvár, Fürdősor 3.
telapo.datatrans.hu/Telapo/index.htm

TIT Uránia Bemutató Csillagvizsgáló

5000 Szolnok, Jubileum tér 5.
www.tit-szolnok.hu

Zselici Csillagpark

7477 Zselicisfalud, 064/2 hrsz.
zselicicsillagpark.hu

Polaris Csillagvizsgáló
ÓBUDA

Az MCSE közösségi csillagvizsgálója, a Polaris változatos programokkal várja az MCSE-tagokat és az érdeklődőket. Címünk: 1037 Budapest, Laborc u. 2/c., tel: 06-70-548-9124. **MCSE-tagok számára programjaink ingyenesek.**

Távcsöves bemutató minden kedden, csütörtökön és szombaton este (derült idő esetén). A belépődíj felnőtteknek 1400 Ft, diákoknak 700 Ft.

Csoportokat (min. 15, max. 30 fő) előzetes egyeztetés alapján fogadunk.

Keddenként 18 órától **MCSE-klub**. Tagfelvétel, távcsöves tanácsadás, egyesületi programok megbeszélése.

Szerdánként 17 órától **gyermekszakkör** a 8–12 évesek számára.

Csütörtökönként 18 órától **ifjúsági szakkör** a 13–19 éves korosztály számára.

Észlelőszakkör és **tükörorszoló kör** minden korosztály számára.

A szakköri foglalkozásokon való részvétel feltétele az MCSE-tagság.

A Polaris és helyi csoportjaink programjai átmenetileg szünetelnek!

Helyi csoportjaink, partnereink

Baja: Összejövetelek szerdánként 17:30-tól a Tóth Kálmán u. 19. alatti bemutató csillagvizsgálóban. Hegedüs Tibor +36-20-9370-042, baja@electra.bajaobs.hu.

Debrecen: A MACSED összejövetelei csütörtökönként 18 órától az Újkerti Községi Házban (a hónap első csütörtökén az Agórában). Információk: macsed.csillagpark.hu

Dunaújváros: Péntekenként 16:00–18:00 között összejövetelek a Munkás Művelődési Központban.

Hajdúböszörmény: Kéthetente keddenként 18 órától találkozó a Sillye Gábor Művelődési Központban. mcsehboszcso@gmail.com

Eger: Kéthetente szakköri foglalkozás a Líceum Varázstornyában (Specula). Információk: eger.mcse.hu

Esztergom: A Technika Házában minden szerdán 18 órákor találkoznak a tagok.

Győr: Péntekenként páros héten napnyugtától bemutató a csillagvizsgálóban (Egyetem tér 1.).

Kaposvár: Minden hónap első péntekjén 18 órákor találkozó a bányai Panoráma Panzióban.

Kiskun Csoport: Az aktuális havi programok a csoport honlapján: kiskun.mcse.hu, tel.: +36-30-248-8447

Miskolc: A programokkal kapcsolatban Leitner Zsolt ad felvilágosítást. E-mail: universe@hdsnet.hu

Paks: Összejövetel minden szerdán 18 órától az ESZI egyik osztálytermében, jó idő esetén az udvaron távcsövezés.

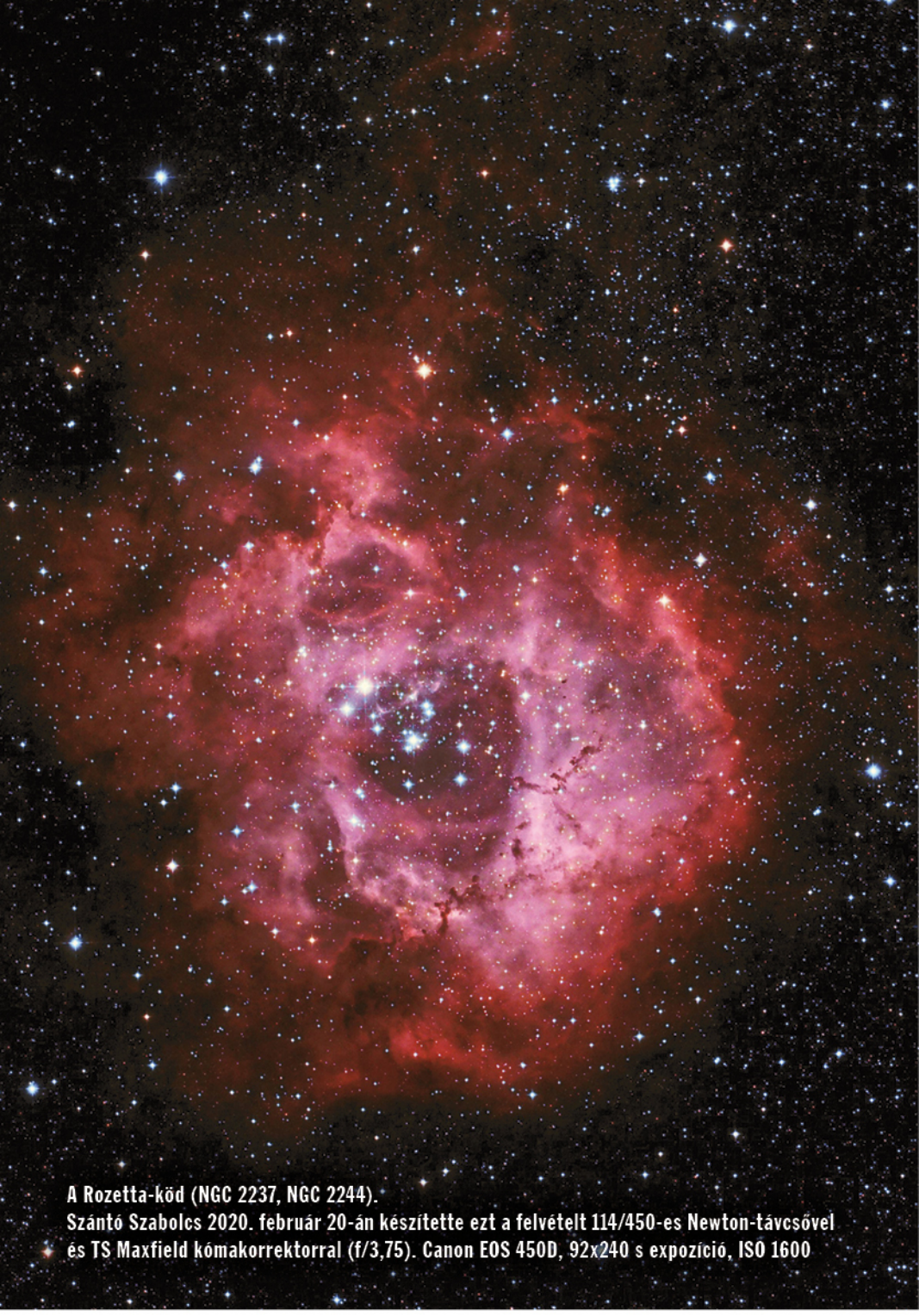
Pécs: Minden hétfőn 18 órákor találkoznak a helyi MCSE-tagok a Zsolnay Kulturális Negyed planetáriumának előadótermében.

Szeged: Felvilágosítás Orosz Tímeánál, orosz.ti@gmail.com, www.facebook.com/mcseszhs

Tata: Foglalkozások péntekenként 18 órától a Posztoczy Károly Csillagvizsgálóban.

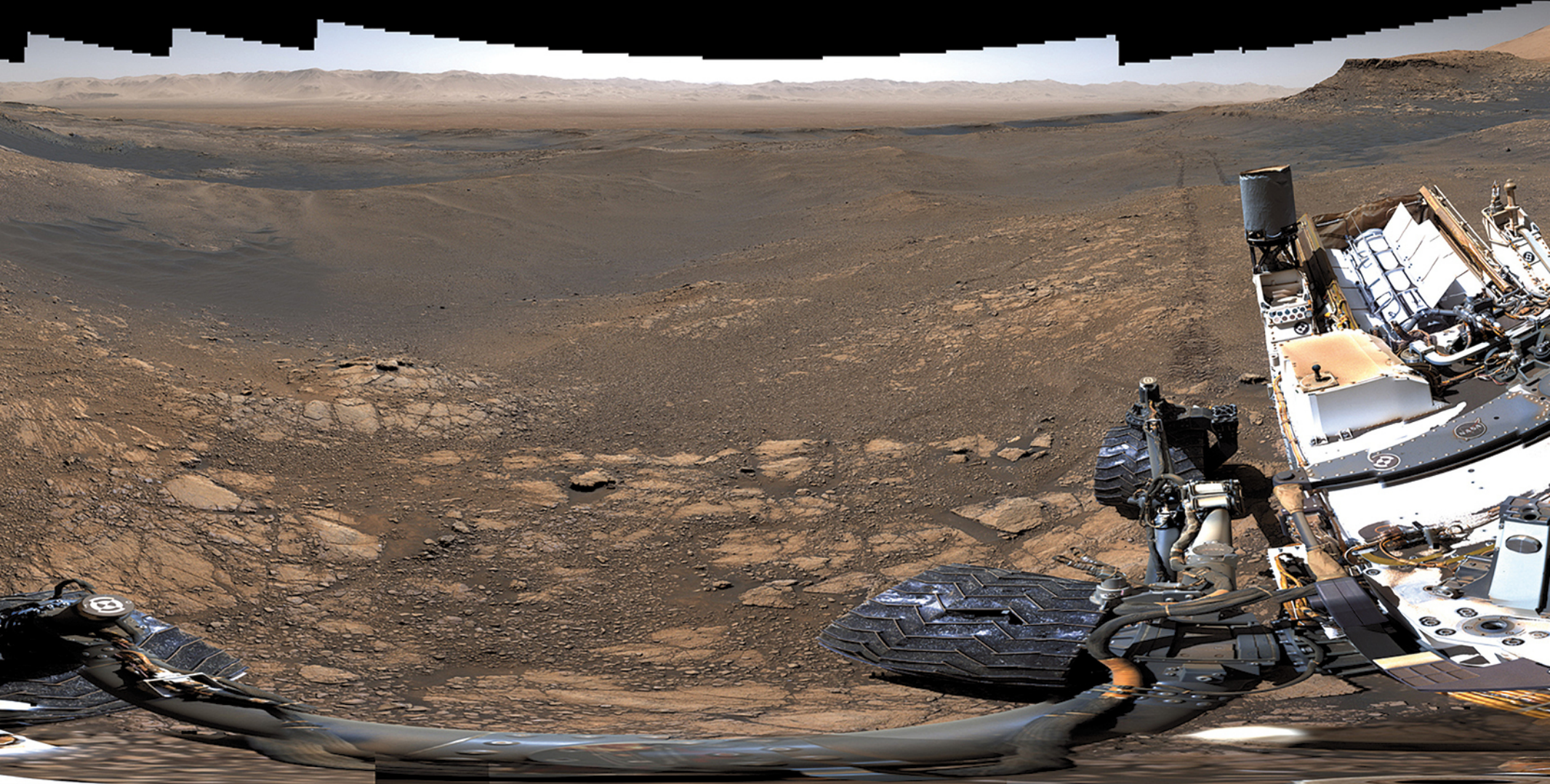
Tápiómente: Kiss Szabolcs, e-mail: achilles@freemail.hu

Zalaegerszeg: Felvilágosítás Csizmadia Szilárdnál, tel.: +36-70-283-5752, e-mail: zeta1@freemail.hu

A Rozetta-köd (NGC 2237, NGC 2244).

Szántó Szabolcs 2020. február 20-án készítette ezt a felvételt 114/450-es Newton-távcsővel és TS Maxfield kómakorrekttorral (f/3,75). Canon EOS 450D, 92x240 s expozíció, ISO 1600

Részlet a Curiosity marsjáró panorámafelvételéből, amely 2019. november 24. és december 1. között készült. A több mint 1000 egyedi felvételtől összeállított képen a Gale-kráter belsejét látjuk. Távolban, kb. 30 km-re a kráterfal, jobbra a Mt. Sharp oldalát látjuk (NASA/JPL-Caltech/MSSS)

**Az NGC 7331 és a Hickson 92 galaxiscsoport (Stephan-ötös) Csere Mihály felvételén.
150/750-es Newton-reflektor, ZWO ASI 1600MM kamera, LRGB szűrők.
A fotó a Madarasi Hargitán készült, összesen 2 óra 42 perc expozícióval**

Hajnali holdsarló Csabai István 2016. augusztus 29-i felvételén.
180/2700-as Makszutow–Cassegran-távcső, vörös szűrő, ASI 120MM kamera

Az oktatási célra készült Newton- és Makszutov-távcsövek nemcsak az ég legfényesebb objektumainak **egyszerű megfigyelését** teszik lehetővé, hanem a tükrös és katadioptrikus távcsövek **működési elvét** is bemutatják. Az oldalsó ablakot kinyitva bele tudunk nézni, elemezve a távcsövek felépítését, így iskolákban, csillagászati vagy fizika szakkörökön kiválóan használhatóak.

50/200 Newton-távcső (f/4)

asztali állványon
Barium20 mm-es fotóokulárral
okostelefon adapterrel

13.900 Ft

60/750 Makszutov-Cassegrain távcső (f/12,5)

asztali állványon
Barium20 mm-es fotóokulárral
okostelefon adapterrel
zenítvégződéssel

33.100 Ft

